

**16.11.2023**

**Група № 33**

**Урок № 17-18**

**Тема уроку: «Неповні речення. Односкладні речення»**

**Мета уроку:** поглибити знання учнів про односкладні, повні й неповні речення, пояснити правила вживання тире в неповних реченнях; формувати вміння встановлювати опущений у неповному реченні член речення, ставити на місці пропущеного члена речення тире; розвивати пам'ять, усне й писемне мовлення, мислення; виховувати цікавість до української мови, її фольклорної спадщини.

**Матеріали до уроку:**

1. Опрацюйте § 26-27 у базовому підручнику: *Українська мова (рівень стандарту): підручник для 11 кл. закл. загальн. середн. освіти/ Олександр Авраменко. – К.: Грамота, 2019. – 208 с.*

2. **Перегляньте відео до уроку на YouTube:**

[https://www.youtube.com/watch?v=WSb8FUMjudA&ab\\_channel](https://www.youtube.com/watch?v=WSb8FUMjudA&ab_channel) - Односкладні речення

[https://www.youtube.com/watch?v=kZmY35vlZnA&ab\\_channel](https://www.youtube.com/watch?v=kZmY35vlZnA&ab_channel) - Неповні речення

3. **Законспекуйте матеріал до уроку в робочому зошиті (ОСНОВНЕ):**

**Односкладні речення**- це речення з одним головним членом.

Односкладні речення поділяються на **дієслівні й іменні**:

<b>односкладне речення</b>	<b>Приклади</b>
дієслівне	<i>На сході вже світало.</i>
іменне	<i>Берег моря. Світанок.</i>

В **дієслівних односкладних** реченнях головний член виражається дієсловом і має ознаки присудка.

До цієї групи належать **означено-особові, неозначено-особові, узагальнено-особові та безособові** речення.

В іменних односкладних реченнях головний член виражається іменником і має ознаки підмета.

До іменних належать **називні** речення.

**Означено-особові речення** – це речення, в яких головний член виражає дію, що виконується чи буде виконуватися певною визначеною особою (чи особами). Головним членом у таких реченнях виступає дієслово у формі 1-ої чи 2-ої особи однини чи множини дійсного або наказового способу (*Йду, йду, і ніяк не дійду*).

**Неозначено-особові речення** – це речення, в яких головний член виражає дію, що стосується невизначеного кола осіб: *За що, не знаю, називають хатину в гаї тихім раєм (Т.Шевченко)*.

Роль головного члена в таких реченнях виконує дієслово у формі 3-ої особи множини теперішнього і майбутнього часу або у формі множини минулого часу.

**Узагальнено-особові речення** – це речення, в яких дійова особа мислиться узагальнено, тобто головний член виражає дію, яка стосується однаковою мірою будь-якої особи (*Вік живи- вік вчись*).

Головним членом в узагальнено-особових реченнях найчастіше виступає дієслово у формі 2-ої особи однини чи множини, рідше- в інших особах.

**Безособові речення**- це речення, в яких головний член виражає процес або стан; дійова особа при цьому взагалі не передбачена.

Головний член у безособовому реченні може бути виражений:

- особовим дієсловом у значенні безособового (*У кожному будинку світилося*);
- неозначеною формою дієслова (*Бути чи не бути- ось що займало Гамлета*);
- безособовим дієсловом у формі 3-ої особи однини теперішнього чи майбутнього часу або у формі середнього роду однини минулого часу (*Як багато хотілося йому сказати!*);
- прислівниками або іншими частинами мови в ролі прислівників (словами категорії стану- жаль, шкода): *Як весело жити на світі!*
- дієслівними формами на *-но, -то* (*Так було складено ультиматум*).

Таблиця № 1

## Односкладні речення

ВИДИ	ТИПИ	Що означає ГЧ	Чим виражений ГЧ	Приклади
3 головним членом — присудком (присудкові)	ОЗНАЧЕНО-ОСОБОВІ	Дію, що виконує певна особа: на неї вказує <span style="border: 1px solid black; padding: 0 2px;">□</span> дієслова	1) дієсловом у ф-мі 1-ї чи 2-ї ос. дійсного ( теп., майб. часів) способу; 2) дієсловом наказового способу	<i>Бажає діяти самої суті.</i> <i>Слухайте своє серце.</i>
	НЕОЗНАЧЕНО-ОСОБОВІ	Дію неозначених осіб. Важлива сама дія, а не особи, що її виконують	1) дієсловом у ф-мі 3-ї ос. мн. тепер. або майб. часу; 2) дієсловом у ф-мі мн. минул. часу	<i>Ведуть коня вороного.</i> <i>У селі відкрили нову школу.</i>
	УЗАГАЛЬНЕНО-ОСОБОВІ	Дію, виконану будь-якою особою. Мають узагальнене значення	1) дієсловом у ф-мі 2-ї ос. одн. дійсного ( теп., майб. часів) способу; 2) дієсловом у ф-мі 3-ї ос. мн. тепер. або майб. часу	<i>Прислів'я, приказки...</i> <i>Що посієш, те й пожнеш.</i> <i>Славу працею здобувають.</i>
	БЕЗОСОБОВІ	Дію або стан людини чи природи, не називаючи активного діяча. Не може бути підмета	1) безособовим дієсловом; 2) дієслівні ф-ми на <i>-но, -то</i> ; 3) слово <i>нема (немає)</i> ; 4) прислівники і присудкові слова <i>жаль, можна, треба, шкода...</i> + Н.Ф. 5) Н. Ф. дієслова	<i>Надворі розвиднялося.</i> <i>На Тячів дорогу закрили.</i> <i>Для трактора межі нема.</i> <i>Не можна нашу землю скути!</i> <i>Сонцю над світом горіти.</i>
3 підметом (іменні)	НАЗИВНІ	Тільки наявність предметів, явищ чи осіб	Іменник у Н. в. Можуть бути вказівні частки <i>ось, он, от.</i>	<i>Осінь.</i> <i>Ось вулиця, будинок і квартира.</i>

**Називні (номінативні) речення**- це речення, в яких стверджується існування якихось предметів чи явищ (*Вечір. Пасовисько. Вогонь.*).

Головний член у номінативних реченнях виражений іменником у називному відмінку однини чи множини.

речення	Приклади
<b>дієслівне односкладне</b>	
означено-особове	<i>Виходжу з дому в передчутті чогось незвичного</i>
неозначено-особове	<i>Весною тут встають рано</i>
узагальнено-особове	<i>Що посієш, те й пожнеш</i>
безособове	<i>Роботу зроблено добре</i>

<b>іменне односкладне</b>	
називне	<i>Літо. Берег. Синє, синє небо</i>

**Неповні речення** – це речення, в яких пропущено один чи декілька потрібних для його структури членів, що встановлюється з попереднього речення чи ситуації мовлення.

Напр.:

- *А хто ж з українців не любить пісню?*
- *Заспівай мені якусь свою (М.Стельмах).*

Друге речення з наведеного приклада односкладне (означено-особове) неповне, тому що пропущено додаток, який легко встановити з попереднього речення: *заспівай свою пісню.*

Часто на місці пропущеного члена в неповному реченні ставиться **тире**: *А в небі - райдуга.* У неповних реченнях тире ставиться на місці пропущеного присудка.

**Наприклад:** *Професор читає лекцію для старшокласників, а доцент – для першого курсу.*

Якщо пропущений інший член речення, то тире може ставитися або ні.

**Наприклад:**

*По однім боці хвилюється пшениця, по іншим – сад росте. По однім боці хвилюється пшениця, по іншим сад росте.*

#### **4. Виконайте наступні завдання в робочому зошиті:**

- 1. Складіть діалог про роль Інтернету в житті сучасної молодої людини.**

**Зверніть увагу на використання неповних речень.**

- 2. Запишіть речення, уникаючи невиправданих повторів за допомогою неповних речень. Поясніть розділові знаки.**

1. Бджола жалить жалом, а людина жалить словом. 2. Вовка ноги годують, а мисливця ноги рятують. 3. Повний колос до землі гнеться, а порожній колос до гори пнеться. 4. Один розум добре, а два розуми краще. 5. Пташка красна своїм пір'ям, а людина красна своїм знанням.

**3. Замініть, де можливо, безособові речення особовими, порівняйте способи вираження головних членів у них.**

1. Заморосило осінь у сльозу. 2. Заграли знову труби до походу, війнуло громом з Тясмина-ріки. 3. Скасовано угоду. 4. Швидко розвиднілося. 5. Нанесло гори піску. 6. На сизих луках скошено отаву, і літо буйно в береги ввійшло. 7. Йому так гарно, та смачно світом дрімається. 8. Пахло чебрецем, свіжою травою. 9. Чудово, просторо, радісно на придеснянських луках. 10. Куди не глянь — скрізь розвернулося, зацвіло цвітом.

**4. Запишіть речення, визначте їх типи.**

1. Люблю новорічну чарівну ніч.
2. Надворі вже зовсім смеркло.
3. Чесне діло роби сміло.
4. Біля школи споруджують казкове льодове містечко.
5. Степовою засніженою стежкою, мов на крилах, лечу до рідного села.
6. Хороше і тепло мені на душі.
7. Працєю добре – матимеш усе.
8. Дерев'яну підлогу тут, видно, часто поливають холодною водою.
9. А ось ліси, вкриті сніжно-білою ковдрою.
10. Не люблю я осінньої зливи.
11. Світлая, дивная ніч.

**5. Визначте двоскладні й односкладні речення, установіть, які з них неповні.**

1. А довкола — млисто-бузкова далеч, і золота стерня, і запашний, не отруєний війною вечір. 2. Кров свою віддам твоїй калині, пісню — травам, птицям і лісам, плоть — піску, чорнозему і глині, а високі думи — небесам. 3. «Чого ви, хлопці?» — спитав Савко. 4. Хвилини здаються тобі за години, години — за дні, дні — за роки. 5. На сході троянди світання в хитанні гілок золотих. 6. Незважаючи на ранню весну, надворі булію душно й жарко. 7. Три явори посадила сестра при долині, а дівчина заручена — червону калину.

**Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту**

**[ledishade@ukr.net](mailto:ledishade@ukr.net)**

**У темі листа вкажіть ваше прізвище, номер групи та № уроку.**